

Koronan vaikutukset lastensuojelun 24/7-yksiköiden toimintaan – palveluntuottajien ja toimintayksiköiden näkökulma

PÄÄLÖYDÖKSET

- Kevään poikkeustilanne aiheutti lastensuojelun ja sijaishuollon toimijoille pään vaivaa, kun ensin ohjeistuksia saatiin odotella ja sitten niitä tuli ja myös monesta suunnasta, eikä aina yhdenmukaisesti. Seurauksena oli, että ohjeiden tulkinta koettiin vaikeaksi, ja yksiköissä jouduttiin toimimaan ristiriitaisen ohjeistuksen varassa.
- Palveluntuottajat pelkäsivät taudin leviävän lasten ja henkilökunnan keskuudessa. Suurimmalla osalla lapsista on jokin sairaus ja lääkitys.
- Tartuntatilanteissa henkilökunnan riittävyys ja pätevien sijaisten saaminen oli vaarantunut. Henkilökunta joutui tehtäviin, joihin sillä ei ollut osuamista. Työmäärä lisääntyi.
- Lasten yhteydenpito läheisiin väheni ja lasten huoli heistä kasvoi. Toisaalta yhteydenpitoa turvattiin erityisjärjestelyin. Kotona vierailuihin liittyi lisääntynyt tartuntariski. Eristäytyminen yksikköön kavensi elämänpiiriä ja vaikutti lasten hyvinvointiin.
- Arveltiin, että poikkeustilanne tulee vaikuttamaan lasten hyvinvointiin sekä kuormittamaan lastensuojelujärjestelmää tulevaisuudessa.

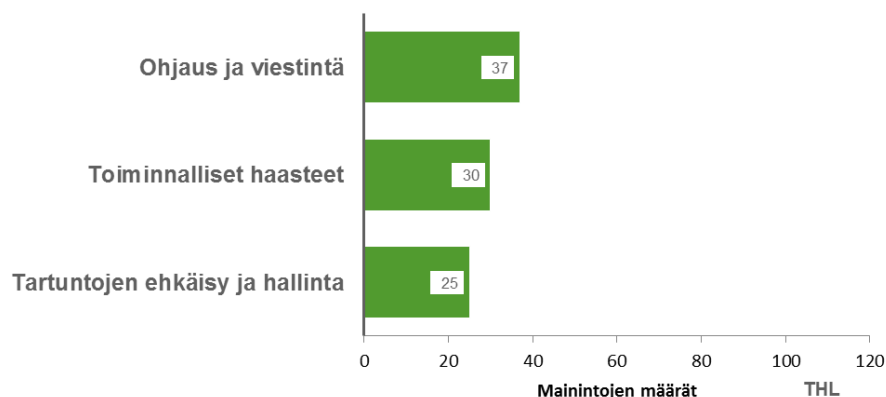
Keväällä monet toimijat käynnistivät lyhyellä ajalla useita koronaepidemiaan liittyviä kyselyjä tarkoituksena kartoittaa, millaisia muutoksia epidemia aiheuttaa kansalaisten hyvinvointiin ja palveluihin. THL ylläpitää verkkosivua korona-epidemian vaikutuksista hyvinvointiin, palveluihin ja talouteen. Poikkeustilanteen arvioitiin vaikuttavan erityisen paljon haavoittuvimmassa asemassa oleviin ihmisiin, joista yksi on lapset ja lapsiperheet (Rissanen ym. 2020). Koulujen sulkeminen maaliskuun puolessa välissä tarkoitti monille perheille, lapsille ja nuorille varsin eri asioita. Se, ettei voinut tavata kavereita, lisäsi lasten ja nuorten ihmissuhdeongelmia. Joka kolmannen sijoitetun lapsen hoito- ja terapiapalvelujen saatavuus heikentyi, sijoitettujen lasten mahdollisuudet päästä kotilomille heikentyivät ja sen myötä yhteydenpito läheisten kanssa väheni ja lapsen mahdollisuudet tavata sosiaalityöntekijäänsä hankaloituivat. (Wennberg ym. 2020) Sosiaalibarometriin (Eronen ym. 2020) vastanneista joka toinen oli eniten huolissaan tukea tarvitsevista nuorista ja lähes yhtä moni tukea tarvitsevista lapsista ja lapsiperheistä. Lasten ja nuorisopsykiatrisen hoidon saatavuuden arvioitiin heikentyneen vähintään jonkin verran (Tiili ym. 2020).

Suomessa asui viime vuonna lähes 19 000 lasta sijoitettuna kodin ulkopuolella ja heistä noin 11 000 oli huostaanotettuja (Lastensuojelu 2020). Sijaishuoltoon sijoitetut lapset asuvat sijaisperheissä, perhekodeissa tai lastensuojelulaitoksissa. Yksityiset yritykset tuottavat pääosin lastensuojelun ympärivuorokautisen hoitopalvelun. Lisäksi lapsia asuu väliaikaisesti ensi- ja turvakodeissa, vankilan perheosastolla, sekä erilaisissa perhekuntoutusyksiköissä.

Tähän raporttiin on koottu yhteenveto kyselystä, joka tehtiin lastensuojelun ympärivuorokautisia palveluita tarjoaville palveluntuottajille ja toimintayksiköille keväällä 2020.

Palveluntuottajien palaute

Kyselyssä palveluntuottajia pyydettiin antamaan yleisesti palautetta ajankohtaiseen poikkeustilanteeseen liittyen. Palveluntuottajien palaute kohdistui kolmeen kokonaisuuteen: ohjaus ja viestintä (37/48), toiminnalliset haasteet (30/48) sekä tartuntojen ehkäisy ja hallinta (25/48). (Kuvio 1.)

Kuvio 1. Palveluntuottajien palautteen teemat (N = 48).

Koska kyseessä oli avoin kysymys, sama vastaaja saattoi puhua teemasta useassa yhteydessä, ja mainintojen yhteenlaskettu lukumäärä ylittää vastaajien lukumäärän.

Tarja Heino
tutkimusprofessori
etunimi.sukunimi@thl.fi

Niina Weckroth
tutkimusassistentti
etunimi.sukunimi@thl.fi

Heikki Ranta
vierailtava tutkija
etunimi.sukunimi@tuni.fi

Näin tutkimus tehtiin:

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos lähetti 23.3.2020 kyselyn lastensuojelun ympäri- vuorokautisille palveluntuottajille, toimintayksiköille, asuinyksiköille sekä kunnille. Kyselykokonaisuus oli [laaja](#). Tässä käsitellään vain avoimeen kysymykseen annettuja koronan vaikutuksia kuvaavia vastauksia.

Kyselyyn vastasi yhteensä 155 palveluntuottajaa (vastausprosentti 34) ja 307 toimintayksikköä (vastausprosentti 41).

Kyselyn sisältämään korona-aiheiseen kysymykseen vastasi vain 48 palveluntuottajaa ja 171 toimintayksikköä.

Yli puolet kaikista kyselyyn vastanneista toimintayksiköistä (56 %) ja noin joka kolmas kyselyyn vastanneista palveluntuottajista (31 %) vastasi myös koronaan liittyviin kysymyksiin.

Avoimiin kysymyksiin annetut vastaukset on luettu ja teemoitettu.

Palveluntuottajien vastauksia tarkasteltiin sen mukaan, tuottaako palvelut kunta, kuntayhtymä, valtio, yleishyödyllinen yhteisö tai yksityinen palveluntuottaja. Toimintayksikön vastauksia tarkasteltiin toiminnan luonteen mukaan: ammatillinen perhekoti, valtion tai yksityinen koulukoti, muu lastensuojelulaitos, ensikoti, perhekuntoutusyksikkö tai vankilan perheosasto.

Suurin osa vastauksista saatiin yksityisiltä lastensuojelulaitoksilta.

Palveluntuottajat kaipasivat pandemian alussa ohjausta ja viestintää

Keväällä 2020 uusi tilanne yllätti kaikki toimijat, ja palveluntuottajat olisivat erityisesti toivoneet selkeää ohjausta ja viestintää. Ohjausta ja viestintää koskevaa palautetta antoivat muut palveluntuottajat paitsi valtio ja kunnat. Tämä on luonnollista, sillä valtio (THL) palveluntuottajana laati omat ohjeet, ja toimitti ne alaisilleen yksiköille. Myös kunnat palveluntuottajina ohjasivat alaisiaan laitoksia.

Alkuvaiheen viestintä sai paljon kritiikkiä. Vain kaksi vastaajaa piti viestintää riittävänä poikkeustilanteen alussa. Palveluntuottajien palaute koski eniten tiedotuksen ristiriitaisista ja epäselvää luonnetta. Tämä liittyi ennen kaikkea siihen, miten turvataan kodin ulkopuolella asuvien lasten oikeus tavata läheisiään ja käydä kotona sijaishuoltopaikasta. Epätietoisuutta liittyi myös mahdolliseen tartuntavaraan ja keinoihin tartuntojen ehkäisyssä. Yksikössä voi olla sijoitettuna lapsia eri kunnista, ja kunnilla saattoi olla erilaiset linjaukset ja tulkinnat pandemiaan liittyvistä liikkumisrajoituksista. Lapset joutuivat keskenään eri asemaan, jos yksi pääsi kotiin tapaamaan läheisiään ja toinen jäi yksiköön. Jännitteet elivät yksikön arjessa.

”Olisi kiva, että olisi myös valtakunnallinen ohjeistus lasten kotijaksoihin liittyen. Joka kunnasta ja sosiaalityöntekijältä tulee erilaisia ohjeita.”

”Eniten huolta herättää linjauksien ristiriitaisuus rankkojen alueellisten rajoitustoimien ja toisaalta lapsen tapaamisoikeuden välillä. Puhutaan henkeä pelastavista rajoituksista, mutta samalla sallitaan lapsen vierailut eristysalueelle.”

Palautetta annettiin tiedotuksen hitaudesta ja riittämättömyydestä. Lisäksi ohjaus ja viestintä kohdistui muihin ryhmiin kuin sijoitettuihin lapsiin. Ohjeet oli tehty muiden palvelusektoreiden näkökulmasta, jolloin ne eivät olleet ongelmitta sovellettavissa lastensuojelun sijaishuollon yksiköissä.

”Toimintaohjeet ovat olleet lastensuojelulaitoksiin nähden kovin epäselviä. Viestintä on keskittynyt vanhuksiin ja muihin erityisryhmiin”

Toiminnalliset haasteet kohdistuvat henkilöstöön

Pandemiatilanne vaati muuttamaan monia toimintakäytäntöjä sekä sopeutumaan ja etsimään luoviakin ratkaisuja, joilla lapsen edun toteutuminen turvattaisiin. Palveluntuottajat kuvasivat koronan vaikutuksia erityisesti henkilöstökysymysten ja lasten ja perheiden hyvinvoinnin kautta. Ne tekivät ehdotuksia ja kuvasivat välittömiä sopeutumiskeinojaan tilanteessa erityisesti henkilöstön riittävyyteen liittyen. Nämä kysymykset nousivat esiin yksityisten palveluntuottajien palautteessa. Lasten ja perheiden kuormittumisesta puhuivat sen sijaan muutkin kuin yksityiset palveluntuottajat.

Muutama yksityinen palveluntuottaja oli huolissaan siitä, miten poikkeustilanne on vaikuttanut heidän mahdollisuuksiinsa pitää kiinni lakisääteisistä henkilöstömitoituksista. Mitoitusten lisäksi lakisääteiset kelpoisuusvaatimukset täyttävän hoito- ja kasvatushenkilöstön saatavuus tuotti pulmia. Pätevän henkilökunnan saatavuus oli jo ennen poikkeustilannetta haastavaa. Yksityiset palveluntuottajat toivoivat, että poikkeustilanteissa tulisi antaa mahdollisuus poiketa mitoitus- tai kelpoisuusvaatimuksista.

”Poikkeus- ja kriisitilanteita varten tulee olla kansalliset yhdenmukaiset ohjeistukset koulutusvaatimusten väljentämisestä/laajentamisesta.”

Palveluntuottajat toivat esiin huolta tulevaisuudesta. Pelko taudin leviämisestä lasten henkilökunnan keskuudessa oli suuri. Arveltiin, että poikkeustilanne tulee vaikuttamaan lasten hyvinvointiin sekä kuormittamaan lastensuojelujärjestelmää tulevaisuudessa.

”Tilanne on haastava ja huoli huomisesta on suuri. Pelko asiakkaiden sairastumisesta, henkilökunnan sairastumisesta. Paikkatilanteet ja paikkojen riittävyys. Mitä lastensuojelun tilanteelle tapahtuu, kun koronaviruksen tilanne rauhoittuu?”

Tartuntojen ehkäisy ja hallinta mietitytti

Tartuntojen ehkäisy ja hallinta mietitytti erityisesti yksityisiä palveluntuottajia ja muutamia yleishyödyllisiä yhteisöjä. Kuntien, kuntayhtymien ja valtion vastauksissa nämä teemat eivät tulleet esiin. Huolta lisäsi se, että laitoksissa olevista lapsista noin joka toisella on pitkäaikaissairaus ja siihen lääkitys.

Tartuntavaara liittyi erityisesti lasten liikkumiseen ja yhteydenpitoon läheisiinsä. Tämä tarkoitti pohdintaa sen suhteen, voivatko lapset lomailla kotonaan aiemmin tehtyjen suunnitelmien mukaisesti. Jos tavoitteena oli valmistella lapsen sijoituksen lopettamista tai perheen yhdistämistä, tähän liittyvä kotikuntoutuksen toteutuminen vaarantui, koska siinä nähtiin riski tartunnan saamiselle. Huoli liittyi myös siihen, keitä muita lapsen kotona oli ja keitä siellä vieraili samaan aikaan kun lapsi oli siellä.

”Ohjeistusta on, mutta lastensuojelun henkilökunta jää lain jalkoihin, kun lapsi kulkee laitoksesta vanhemmilleen ja takaisin varsin huoletta. Riski on todella suuri saada koronatartunta sitä kautta.”

”Koronatilanteessa olisin toivonut selkeitä yhdenmukaisia toimintaohjeita Avilta tai sosiaalitoimesta. Eri kunnilla oli erilaiset näkemykset asioista esim. saako lapsi lähteä kotilomalle, saavatko perheenjäsenet tulla tapaamaan lapsiaan jne. Tämä kirjava toiminta pitää tavallaan koko ajan yrityksessä karanteenia päällä. Lisäksi tämä toimintatapa ei ota huomioon riskiryhmään kuuluvia ihmisiä. Lomalta voi palata lapsi koronan kanssa ja olla vaarana riskiryhmään kuuluvalle toiselle lapselle tai yrittäjälle itselleen tai henkilökunnalle.”

Palveluntuottajat pohtivat, miten tulisi toimia, mikäli lapsella tai henkilökunnalla todetaan koronavirustartunta tai he ovat altistuneet sille. Palveluntuottajat kaipasivat toimintaohjeita ennakkollisesti ja halusivat varautua koronavirustartunnan saamiseen.

”Olemme vielä toistaiseksi pystyneet paikkaamaan sairaspöissaoloja hyvin omilla keikkalaisilla sekä ylitöillä. Olemme toki varautuneet keikkalaisten saamiseen, jos koronavirus meille rantautuu, mutta jos esim. koko osaston henkilöstö joutuu karanteeniin tai eristyksiin, on mahdotonta saada koulutettua ja pätevyysvaatimukset täyttävää henkilöstöä kaikkiin puuttuviin vuoroihin. Toivomme myös päättäjiltä ymmärrystä siihen. Toivomme myös ohjeistusta, miten toimimme, jos yksikössämme asiakkaalla todetaan koronavirustartunta. Mihin eristämme yhden nuoren osastolla, miten henkilöstö toimii, kuka hoitaa eristettyä nuorta ym. ovat asioita, jotka pohdituttavat ja joihin viranomaisilla ei ole ollut antaa vastauksia.”

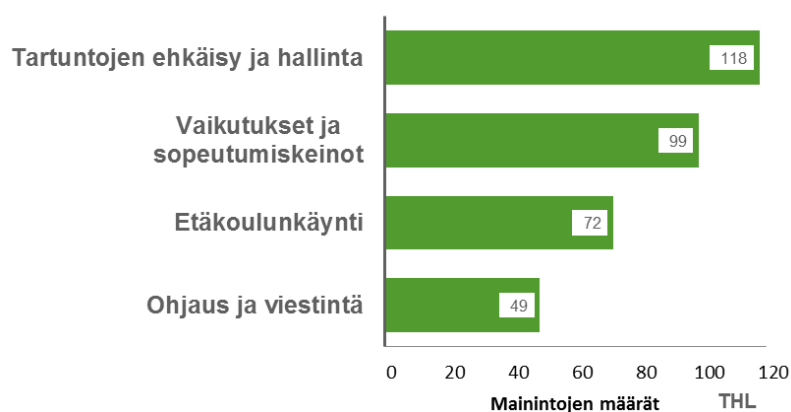
Tartuntojen ehkäisyssä ja hallinnassa tarvitaan suojarusteita. Niiden saatavuus oli keväällä heikkoa. Muutama palveluntuottaja mainitsikin suojarusteet vastauksissaan.

”Suojavälineitä pitäisi saada kunnilta myös yksityisten lastensuojelulaitosten käyttöön.”

Toimintayksiköiden vastaukset

Lastensuojelun toimintayksiköitä pyydettiin kuvaamaan poikkeustilanteen myötä esiin tulleita erityisiä yksikön toimintaan liittyviä haasteita ja kysymyksiä. Tähän avoimeen kysymykseen vastasi 171 toimintayksikköä, joista 65 % (110) oli lastensuojelulaitoksia, 23 % (39) ammatillisia perhekoteja, 6 % (11) perhekuntoutusyksikköjä tai vankilan perheosastoja, 4 % (7) koulukoteja sekä 2 % (4) ensikoteja.

Toimintayksiköt olivat keväällä 2020 eniten huolissaan siitä, miten tartuntoja voidaan ehkäistä ja tilannetta hallita (118/171). Arki muuttui yllättäen ja paljon, ja sopeutumista edellytettiin kaikilta (99/171). Kevään etäkoulunkäynti toi itsessään jo suuria muutoksia toimintayksiköiden arkeen, ja sitä käsitellään omana teemanaan (72/171). Lisäksi ohjaus ja viestintä toistui toimintayksiköiden vastauksissa (49/171).

Kuvio 2. Toimintayksiköiden vastausten pääteemat. (N = 171)

Koska kyseessä oli avoin kysymys, sama vastaaja saattoi puhua teemasta useassa yhteydessä, mainintojen yhteenlaskettu lukumäärä ylittää vastaajien lukumäärän.

Tartuntojen ehkäisy ja hallinta suurin huoli toimintayksiköissä

Tartuntojen ehkäisy ja hallinta mietitytti toimintayksiköitä erityisesti. Vastauksissa puhuttiin ennaltaehkäisevistä toiminnoista ja käytännön järjestelyistä, mikäli toimintayksikön henkilökunnasta tai lapsista joku sairastuisi koronaviruksen aiheuttamaan tautiin.

Eniten kysymyksiä ja haasteita yksiköissä herätti lasten liikkumiseen (koulu ja harrasteet) sekä yhteydenpitoon läheisten kanssa liittyvät tilanteet ja riskit. Tämä oli nimenomaan ammatillisten perhekotien huolena. Erityisesti lasten kotijaksot näyttäytyivät vastaajille keskeisenä tartuntojen lähteenä. Osalla vastaajista oli huoli, etteivät kaikki lapset ja perheet suhtaudu tartuntatilanteeseen tarpeeksi vakavasti.

”Haasteellista on ollut se, että lastensuojelulaki meni terveyden edelle, mikä oli ristiriitaista. Lasten liikkumisen rajaamisesta tehtiin mörkö, lapset liikkuivat ja vaaransivat aikuiset ympärillään, vanhemmat, sukulaiset, henkilökunnan.”

”Alkutilanteessa ohjeistus aiheutti hämmennystä. Piti yleisohjeen mukaan rajoittaa epidemiaa, mutta emme sitten esim. asiakkaiden liikkumiseen voineet puuttua.”

”Haasteita oli lasten kotilomat. Kotona koronan tarttumiseen ei suhtauduta vakavasti. Lapsille rajojen asettaminen heikkoa.”

Suojavarusteilla ja selkeillä hygieniakäytännöillä voidaan ehkäistä tartuntoja. Suojavarusteiden saatavuus osoittautui kuitenkin osalle vastaajista haastavaksi, mutta kaikille se ei ollut pulma.

”Suojavarusteiden toimitukset eivät ole 1,5 kuukauteen tulleet perille”

”Suojavarusteita on saatu aloituspakkauksen verran.”

Toimintayksiköt olivat kehittäneet erilaisia tapoja, joilla ne pyrkivät vähentämään ihmis-kontaktien määrää. Etäyhteyksien käyttöä lisättiin, työskenneltiin pääsääntöisesti samojen lasten kanssa, esimerkiksi osastoittain. Tämän lisäksi aikuisten omia menoja ja liikkumista minimoitiin. Vastaaaja puhutti ennaltaehkäisyn lisäksi se, miten tulisi toimia mahdollisessa lapsen tai työntekijän sairastumistilanteessa tai heidän altistuessaan virukselle. Sairastuneen tai altistuneen lapsen eristäminen tai karanteeni oli esillä, ja moni vastaaaja oli sitä mieltä, että lapsen asettaminen karanteeniin heidän toimintayksikössään olisi haasteellista. Kysymys oli yhtäältä tiloista ja toisaalta pohdittiin juridisia kysymyksiä kuten karanteenin ja eristämisen suhdetta.

Koronan vaikutukset ja niihin sopeutuminen

Lastensuojelun toimintayksiköt kuvasivat poikkeustilanteen vaikutuksia ja tapoja sopeutua muuttuneeseen tilanteeseen monin tavoin. Yksiköiden hoitotyö ja koko toiminta lepää henkilöstön varassa. Niinpä huolet liittyivät työn muuttuneisiin ehtoihin ja työn sisällöllisiin haasteisiin. Suurin osa vastaajista kertoi poikkeustilan lisänsen tehdyn työn määrää ja muuttaneen työn luonnetta. Joustavuutta tarvittiin.

Arkityötä muutti huomion kiinnittyminen hygienia-asioihin ja suojavarusteisiin. Se edellytti arkirutiinien ja rakenteiden uudelleenjärjestelyjä. Työn määrää lisäsi eniten etäkouluun siirtyminen ja se, että aikaa vietettiin tiiviimmin sijaishuoltopaikassa. Lasten liikkuminen (esim. kaverimenot) sekä yhteydenpito läheisiin joko vähentyi tai muutti jollain tavalla muotoaan.

”Työn intensiteetti nousi koulutyön siirryttyä kaikilla lapsilla lastenkotiin, lisäksi on tarvittu normaalia enemmän sijaisia.”

”Läheisten/omaisten kanssa on sovittu hyvässä yhteisymmärryksessä, ettei koronasta johtuen toistaiseksi järjestetä normaalioloissa toteutettavaa viikonloppulomakäytäntöä, jottei altisteta erityisryhmiin kuuluvia asiakkaita tai muita henkilöitä...”

Vastaaaja mietitytti vakinaisen henkilöstön mahdolliset sairauspoissaolot tai koronaviruksen leviäminen sijaishuoltopaikkaan. Huolta tuntui herättävän henkilöstöön liittyvät asiat, kuten se, että poikkeustilanne uhkaa vaarantaa lakisääteisen henkilöstömitoituksen. Poikkeustilanteeseen pyrittiin sopeutumaan esimerkiksi palkkaamalla lisäresursseja tai tekemällä erilaisia työaikajärjestelyitä. Toimintayksiköissä tarvitaan osaavia sijaisia, ja pätevien sijaisten saaminen oli paikoin ongelmallista. Henkilöstön lisätarpeet ovat myös taloudellinen kysymys.

”Koronaepidemia on tuonut huolen henkilöstön riittävydestä sekä taloudellisen huolen palkkamenojen kasvaessa radikaalisti sairauslomien lisääntyessä.”

Muutamassa toimintayksikössä pyrittiin sopeutumaan poikkeustilanteeseen tekemällä itse erilaisia suunnitelmia tai ohjeistuksia.

”Palveluntuottajalla on varautumistyöryhmä joka kokoontuu säännöllisesti. Yksiköllä on hyvät toimintaohjeet ja seuraamme päivittäin tilanteen etenemistä.”

Etäyhteyksien ja muiden digitaalisten toimintatapojen käyttöönotto tuli välttämättömäksi yhteydenpidossa. Esimerkiksi terapioiden järjestettiin etäyhteyksien kautta. Digitaalisten välineiden käyttämisestä oli niin positiivisia kuin negatiivisia kokemuksia.

”Olemme edistyneet suunnattomasti digipalvelujen käytössä. Erilaiset asiakastyön palvelut sosiaalisen median kautta”

”Asiakassuunnitelmien pitäminen hankalaa puhelimitse/ skypen kautta. Perhetyön tekeminen vähäisempää, tapaamisia ei olla järjestetty siinä määrin vaan pyritty hoitamaan puhelimitse.”

Etäkoulunkäynti

Koulunkäynnin järjestäminen oli monen yksikön huolena. Huoli ei kuitenkaan ulottunut valtion koulukoteihin ja niihin yksiköihin, joissa opetus järjestetään muinakin aikoina toimintayksikössä. Kokemukset olivat hyviä ja huonoja, mutta selkeästi etäkoulunkäynti muutti ohjaajien ja muun henkilöstön työn sisältöä tai lisäsi muutoin työmäärää.

”Haavoittuvassa asemassa olevien lasten koulunkäynti etänä on todella haastavaa eikä yksikön työntekijöillä ole pedagogisia valmiuksia, myös resurssit ovat tiukoilla aamupäivän opiskeluun koska illastakaan ei voi nipistää työntekijäresurssia määränsä enempää. Suurimmalla osalla yksikköön sijoitetulla koulussa on haasteita enemmän tai vähemmän.”

”Päivittäinen aika, joka on mennyt hallinnollisiin töihin, raportointiin ym. menikin nyt lasten opettamiseen ja lounaan valmistamiseen.”

”Käytännössä yhden työntekijän työvuoro arkipäivisin menee opiskelujen ohjaukseen ja valvontaan.”

Etäkoulunkäynnin järjestäminen on ollut joillekin haastavaa. Lasten erityisopetuksen tarve ja koulunkäyntikyvyt vaihtelivat. Lapset saattoivat käydä eri kouluja, ja koulujen käytännöt ja ohjeet saattoivat olla kovinkin erilaiset. Muutama vastaaja otti esiin yhteistyövaikeudet paikallisen koulun kanssa. Osa ei saanut koulusta tarvittavaa tukea poikkeustilan aikana. Osalla henkilöstöltä puuttui tarvittavat valmiudet lasten monipuoliseen opetukseen. Toisilla yhteistyö koulun kanssa onnistui ja haasteista huolimatta lasten etäkoulunkäynti sujui hyvin.

”Opintojen valvominen/ohjaaminen. Eri kouluista hyvin erilaiset ohjeistukset, mitä koulupäivänä tulisi tehdä. Lapset fyysisesti läsnä huomattavasti paljon enemmän - oikea työntekijäresurssi aamuihin ja viikonloppuihin.”

”Ohjaajien määrää lisätty kotikoulun takia ja mahdollisten sairastapausten osalta, tällä hetkellä erinomainen tilanne. Kotikoulu sujunut erinomaisesti, yhteistyö koulun kanssa sujuvaa.”

”Kotiopetus on ollut normaalikäytäntö jo muulloinkin tarvittaessa ja yhteistyö sujuu erinomaisesti lähellä sijaitsevien koulujen kanssa.”

Toimintayksikön arkea tukeva ohjaus ja viestintä

Samoin kuin palveluntuottajien vastauksissa myös toimintayksiköiden vastauksissa korostui tyytymättömyys viranomaisilta saatuun ohjaukseen ja viestintään. Eroa ei ollut juurikaan siinä, minkä palveluntuottajan alainen toimintayksikkö oli. Tyypillisimmin ohjausta ja viestintää pidettiin epäselvänä ja ristiriitaisena.

”Selkeä yhtenäinen ohjeistus lomakäytännöille on puuttunut, samoin tapamisille”

”Merkittävimmät haasteet ovat nousseet esille lasten kotiharjoitteluiden järjestämiseen liittyen. Ohjeet ovat olleet toistaiseksi kuntakohtaisesti eriäviä ja yhteisiä linjanvetoja ei ole tullut. Tämä on asettanut lapset merkittävästi eriarvoiseen asemaan.”

Muutama toimintayksikkö oli kirjoittanut avoimeen vastauskenttään kysymyksiä, joihin he eivät olleet saaneet vastauksia.

”Monta kysymystä mielessä: mikäli lapsi tai lapsen vanhempi sairastuu koronaan kotilomien aikana, onko yksiköllä mahdollisuus estää kotilomat vain ks. lapsen kohdalta vai koskeeko se koko talon sisällä olevia lapsia, jotka ovat olleet samassa yhteisössä? Miten toimitaan samassa tilanteessa, kun kyseessä on avohuollon sijoituksella olevia lapsia? Miten toimitaan, jos henkilökunnasta joku sairastuu ja jää tunnollisesti kotiin, mutta on ollut hiljattain töissä yksikössä?”

"Koronaepidemia on tuonut huolen henkilöstön riittävydestä sekä ta-
loudellisen huolen palkkamenojen kasvaessa radikaalisti sairauslomien
lisääntyessä. Myös karanteenin toteuttaminen jonkun sairastuessa kaik-
kien altistuessa on vielä? Kuka hoitaa lapset jos kaikki ovat karanteenis-
sa?"

Joidenkin toimintayksiköiden mielestä ohjaus ja viestintä on ollut hidasta ja vähäistä. Osa taas oli sitä mieltä, että ohjausta ja viestintää oli liikaa. Muutama vastaaja koki, että ohjeistukset on suunniteltu muiden kuin yksiköissä sijoitettuna olevien lasten tarpeisiin sovellettavaksi. Kahden vastaajan mielestä ohjaus ja viestintä on ollut riittävää.

Yhteenveto ja pohdinta

Kevään poikkeustilanne aiheutti lastensuojelun ja sijaishuollon toimijoille moninaisia haasteita. Koronaepidemian alussa tilanne oli vaikea, ensin ohjeistuksia saatiin odotella ja sitten niitä tuli ja myös monesta suunnasta, eikä aina yhdenmukaisesti. Seurauksena oli, että ohjeiden tulkinta koettiin vaikeaksi, ja yksiköissä jouduttiin toimimaan ristiriitaisen ohjeistuksen varassa. Syksyyn mennessä moniin kysymyksiin on jo saatu vastauksia, ohjeistus on yhdenmukaistunut, ratkaisuja löydetty ja tilanteeseen on ehditty sopeutua

Sekä palveluntuottajien että toimintayksiköiden vastauksissa korostui tarve saada nopeasti, kansallisesti, kohdennetusti ja selkeästi tietoa ja ohjeita. Kansallisen ohjauksen tarve korostui, koska yksiköissä on monen kunnan sijoittamia lapsia, ja kuntien keskenään ristiriitaiset ja lapsikohtaiset ohjeet tuottivat harmia yksikön toimintaan ja jo ennestään kuormittuneeseen tilanteeseen. Linjauksia toivottiin erityisesti lasten kotijaksoihin ja liikkumiseen liittyen.

Huoli tartuntojen ehkäisyn keinoista, suojavälineistä, tartunnan hallinnasta ja hoidosta yhdisti vastaajia. Vastaajat pohtivat usein sitä, miten koronavirustartuntoja pitäisi ehkäistä ja toisaalta, miten tulisi toimia, jos lapsi tai henkilökunta sairastuu tai altistuu. Sairastumistapauksissa huoletti henkilöstön riittävyys ja tilojen toimivuus mahdollisessa karanteenissa. Ratkaisua tähän tilanteeseen haettiin lisäresurssin palkkaamisesta sekä työaikajärjestelyistä, mutta aina ei sekään riittänyt. Palveluntuottajat toivoivat poikkeustilanteissa mahdollisuutta poiketa lakisääteisistä mitoitus- ja pätevyysvaatimuksista.

Toimintayksiköt kuvasivat poikkeustilanteen lisänneen merkittävästi tehdyn työn määrää tai muuttaneen työn luonnetta muutoinkin. Esimerkiksi lasten liikkuminen väheni ja aikaa vietettiin sijaishuoltopaikassa paljon enemmän kuin ennen. Sijoituspaikan piti organisoida toimintaa tavallista enemmän. Koronan takia lasten yhteydenpito läheisiin ja kavereihin väheni. Eristäytyminen laitokseen kavensi elämänpiiriä ja vaikutti lasten hyvinvointiin. Yhteydenpito yhtäältä digitalisoitui ja toisaalta lapsia kuljetettiin tapaamaan vanhempiaan.

Lapset asuvat ja elävät toimintayksiköissä, joten luonnollisesti niiden vastauksissa korostui sijaishuoltopaikan arki ja etäkoulunkäynti. Etäkoulunkäynti ei sopinut kaikille lapsille. Henkilökunnalta edellytettiin joidenkin lasten kohdalla sellaista pedagogista osaamista, jota heillä ei ollut. Osa toimintayksiköistä kuvasi epäselvyyttä liittyen paikallisen koulun vastuisiin ja rooleihin. Oli myös yksiköitä, joissa etäkoulunkäynti sujui hyvin.

Pesäpuu (2020) on koonnut havaintoja koronaviruksen vaikutuksista lastensuojelun, ja erityisesti sijaishuollon, asiakkaana oleviin lapsiin ja nuoriin kevään 2020 aikana. Lasten näkökulmasta suurimmat vaikutukset liittyvät siihen, että tapaamisia sosiaalityöntekijöiden, läheisten, hoito- ja terapiatahojen ja muiden viranomaisten kanssa on siirretty tai peruttu. Aiemmin kohdatut kaltoinkohtelun kokemukset nousevat uudelleen pintaan, peruuntuneiden terapioiden myötä mielenterveyden haasteet kasvoivat ja havaittiin takapakkia edistymisessä. Lapset raportoivat tekemisen puutetta, ahdistuneisuutta, epävarmuutta, yksinäisyyttä, surua ja pelkoja. Pelot liittyivät omaan ja läheisten sairastumiseen sekä yleisemmin tulevaisuuteen, joka vaikutti uhkaavalta. Näitä tunteita henkilökunta kohtasi, ja heillä oli myös omia pelkoja. Lisää työtä aiheutti myös nuorten motivoiminen noudattamaan koronarajoituksia. (Pesäpuu 2020.)

Lapsen yhteydenpitoon liittyvät käytänteet näyttäytyivät keväällä 2020 epäselvinä, mutta syksyllä tilanne koettiin jo selkeämmäksi (Tiili ym. 2020). Kunnissa ja seutukunnissa

on seurattu koronan vaikutuksia erillisissä ryhmissä. Asiantuntijat ennakoivat taloudellisten paineiden kasvavan perheissä (Lapsen ääni 2020), paineen kasvavan lapsiperhepalveluissa ja koulun opiskelijahuollossa ja näkyvän myöhemmin lastensuojelun asiakasmäärien kasvuna sekä kiireellisten sijoitusten lisääntymisenä (Tiili ym. 2020).

Haavoittuvimpien ryhmien aseman haavoittuvuus korostuu kriisissä, ja pullonkaulapalveluista on tullut entistä kriittisempiä. Kriisi on voimakkaimmin koetellut maahanmuuttajaperheiden lapsia sekä lapsia, joilla on erityistarpeita. Perheiden tuen tarpeen ennakoidaan kasvavan välittömästi kriisin jälkeen ja pidemmällä aikavälillä. Lastensuojelun kantokyvyn turvaamisessa ennaltaehkäisevät palvelut ja avoimuuden palveluiden resursien turvaaminen ovat avainasemassa. (Wennberg 2020.)

Sijaishuollossa olevat lapset ovat yhteiskunnan erityisessä suojelussa, ja siksi heidän hyvinvointinsa seuraaminen ja turvaaminen on yhteiskunnan erityisellä vastuulla.

Lähteet

Eronen A, Hiilamo H, Ilmarinen K, Jokela M, Karjalainen P, Karvonen S, Kivipelto M, Koponen E, Leemann L, Londén P ja Saikku P. 2020. [Sosiaalibarometri 2020](#). SOSTE Suomen sosiaali- ja terveys. Helsinki 2020.

[Lastensuojelu 2019. Tilastoraportti 28/2020](#). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Lapsen ääni 2020: Lasten näkemyksiä koronakeväästä. [Stressi, huoli ja yksinäisyys – koronapandemian vaikutukset lasten ja nuorten elämään](#). Pelastakaa lapset ry 2020.

Pesäpuu ry 2020. [Pesäpuu ry:n havaintoja koronaviruksen vaikutuksista lastensuojelun asiakkaina oleviin lapsiin ja nuoriin. Uutinen 16.6.2020](#). (luettu 1.11.2020)

Rissanen P, Parhiala K, Kestilä L, Härmä V, Honkatukia J, Jormanainen V. (2020) [Covid-19-epidemian vaikutukset väestön palvelutarpeisiin, palvelujärjestelmään ja kansantalouteen – nopea vaikutusarvio](#). Raportti 8/2020. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Tiili A, Paasivirta A, Kuokkanen J, Eriksson P & Nelimarkka S. 2020 tulossa. Koronan vaikutukset lastensuojeluun. Tutkimuksesta tiiviisti. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Wennberg M, Luukkonen T, Haila K. (2020) Sosiaalihuollon ja lastensuojelun kantokyky koronakriisin aikana. Haastavat tekijät ja uudet ratkaisukeinot kriisistä selviämiseksi It-lan raportit ja selvitykset 2020:1

Tämän julkaisun viite:

Heino T, Weckroth N, Ranta H. (2020) Koronan vaikutukset lastensuojelun 24/7-yksiköiden toimintaan – palveluntuottajien ja toimintayksiköiden näkökulma. Tutkimuksesta tiiviisti 32/2020. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

ISBN 978-952-343-585-8 (verkko)

ISSN 2323-5179 (verkko)

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-585-8>